

- a) a nevelőotthonok (intézetek) további differenciálása a gyermekkorú elkövetők sajátosságaira és szükségleteire figyelemmel;
- b) a büntetőjogi felelősség alsó korhatárának leszállítása, a felelősség feltételeinek további differenciálása mellett (pl. a 12-14 évesek külön korcsoportot jelentenének a büntetőjogi felelősség szempontjából);
- c) a büntetőjogi felelősség leszállítása.

Alláspontunk szerint hazánkban jelenleg csak az a) pontban jelzett megoldás lehet a változtatások iránya; büntetőjogunk és ezen belül a fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerének további humanizálása és a gyermekbűnözés veszélyesebbé válása esetén azonban elképzelhetőnek tartjuk a b) pontnak megfelelő átalakítást is.

A gyermekvédelem intézményi, jogi és szakmai filozófiai dilemmái a felvázoltaknál, sajnos, szélesebb körűek. Az itt szerepeltetettek azonban olyan lényegi kérdések, melyek pozitív megválaszolása jótékonyan befolyásolhatja a többi dilemma megoldását is.

Budapest, 1995. február 14.

Lévai Miklós
tanszékvezető
Miskolci Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi
Tudományok Tanszéke

Radoszav Miklós
igazgatóhelyettes
Fővárosi Gyermek-
és Ifjúságvédő In-
tézeti, Budapest

Szarka Attila
igazgató
N.M. 2.sz. Fiú-
nevelő Intézete
Aszód

Volentics Anna
tanszékvezető
Gyógynevelési Tan-
árképző Főiskola,
Psichopedagógiai
Tanszéke, Budapest

Dr. Váradi Erika (egyetemi adjunktus, Miskolci
Egyetem ÁJK Büntetőjogi Tudományok
Tanszéke):

BESZÁMOLÓ

AZ INTÉZMÉNYI ÉS JOGI DILEMMÁK A SPECIÁLIS GYERMEKVÉDELEMBEN

c. szakmai beszélgetésről

A Kriminológiai Társaság 1995. március 10-i ülésén a gyermek- és ifjúságvédelem kérdésével foglalkozott, mely rendezvénynek az OKKrI adott otthont. A téma aktualitását és fontosságát jelzi az a tény, hogy a Népjóléti Minisztérium és a Pénzügyminisztérium, az érintett szakmák, a rendőrség és az ügyészség képviselői mellett számtalan érdeklődő is részt vett ezen a beszélgetésen. Az "elnöki asztalnál" Dr. Pusztai László, az OKKrI igazgatója mellett foglalt helyet Szarka Attila, az NM 2.sz. Aszódi Fiúnevelő Intézet igazgatója, dr. Lévai Miklós, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tudományok Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense, Volentics Anna, a Gyógynevelési Tanárképző Főiskola Psichopedagógiai Tanszékének tanszékvezetője és Radoszav Miklós, a Fővárosi GYIVI igazgatóhelyettese. Ők állították össze azt a vitaindítónak szánt "Intézményi és jogi dilemmák a speciális gyermekvédelemben" című kiadványt, melyet korábban már kiküldtek mindazon szakértőknek, akik nem tagjai a Kriminológiai Társaságnak, a tagok közül pedig azoknak, akik e témában érintettek és feltételezhető volt, hogy e vitán részt is tudnak venni.

A Kriminológiai Társaság, mint tudományos társaság régi célkitűzése, hogy hozzájáruljon egy olyan törvénytervezet és ezen túlmenően egy olyan társadalmi kérdés - ha nem is megoldásához, de - előbbreviteléhez, mint a gyermekvédelem, a gyermekjogi törvénykezés. E törekvését jelzi az az

1991-es kötet is, melynek címe: "Vita a gyermek-jogairól, valamint a gyermek- és ifjúságvédelmi gondoskodásról szóló törvénytervezetről". A gyermekvédelem komplexitása - ahogyan azt Volentics Annától, a rendezvény kezdeményezőjétől is hallhattuk - ugyanis nem csupán a tárca-közi, vagy a minisztériumi tárcák közötti, hanem a különböző szakterületek közötti egyeztetéseket is igényli ahhoz, hogy más módosításokkal összhangban, egy átfogó koncepció mentén történjék meg a gyermekvédelem korszerűsítése, illetve a korszerűsítés olyan fajtájának és mértékének a meghatározása, mely egy meglehetősen mély gazdasági és társadalmi krízis esetén is reálisan megvalósítható. El kell kerülni azonban azokat az intézményhálózaton belüli ad hoc változtatásokat, melyek nem jelentenek többet hangsúly-át-helyezéseknél. A gyermekvédelmi rendszert csak szakmai konszenzuson alapulva, folytonosságát, szerves fejlődését lehetővé téve szabad megváltoztatni. Szociálpszichológusok pontosan leírták, milyen következményekkel jár a rendszer egyetlen elemének kiemelése és átalakítása a többi elem figyelembevétele nélkül. A rendezvény célja ezért elsősorban egy szakmai eszmecsere volt, s így az írásos anyagban is elsősorban olyan kérdéskörök kiemelésére került sor, melyek különféle szakmákat érintenek. Így pl.: a gyámi jogok kérdése vagy a javítóintézetek helyzete (mely jogintézmény működését - ahogyan azt Szarka Attilától a bevezetőben megtudtuk - erre irányuló korábbi törekvések ellenére ezidő szerint sem határozza meg sem törvény, sem rendtartás, így semmiképpen sem kerülheti el egy magasabb szintű szabályozás).

A vitaindító fent megfogalmazott céljához kapcsolódva többen is felvetették azt, hogy bár az ott jelzett problémák mind nagyon fontosak, nem adnak választ arra, hogy jól működik-e, s ha nem, miért nem működik jól a gyermekvédelem? Min kellene változtatni ehhez? Bár a válaszára a szerzők e munkában nem vállalkoztak és nem is vállalkozhattak, Szarka Attila a rendszer sokak

által ismert mai gondjai mellett (gigantománia, anyagi háttér, szakemberek, erkölcsi-anyagi megbecsülés, tárgyi feltételek hiánya, objektív körülmények, felügyelet módja stb.) utalt arra, hogy a társadalom, a politika számára már a kezdetektől sem bírt olyan jelentőséggel ez a terület, mint kellett volna (pl. 1884-től az Igazságügyi Minisztérium mellett bizonyos időszakokban az Oktatási, sőt, a Földművelügyi Minisztérium is ellátta a felügyeletet az intézményhálózat felett).

A jelenlegi gondok, problémák nem oldhatók meg akkor, ha az alapkérdések nem tisztázottak. Anélkül, hogy tudnánk, a gyermeknek milyen helye, szerepe, jelentése van ma a család, a közösség, az egyéb intézmények életében, hogy milyen felelősségek, jogok és kötelességek hárulnak a családra, a közösségre, az államra, ha arra hivatkozunk, hogy a problémák megoldására úgyszincs elég pénz, akkor - Herczog Mária véleménye szerint - megint nem történik tényleges előrelépés. A társadalomban lezajlott társadalmi, politikai folyamatokat a szociálpolitika és gyermekvédelem területén is alapvető szemléletváltás kellene hogy kövesse gazdálkodási, pénzügyi, politikai vonatkozásokban. Nem tisztázottak azonban azok az érdekviszonyok, sem az egyéniek, sem az intézményiek, sem az ágazatiak, sem a társadalmiak, melyek az alapproblémákat és azok lehetséges megoldási módjait meghatározzák. Sajnos, a döntésben kompetens személyeknek, politikusoknak sincs arról pontos információjuk, hogy mekkora súllyal jelenik meg az egész gyermekpopuláció, ezen belül a veszélyeztetett vagy már bajban lévő gyermekpopuláció a társadalomban, s hogy ez valójában ideológiai, politikai, embergazdasági, pedagógiai vagy csupán érzelmi kérdés-e. Ahogyan Dér Mária is jelezte, bármilyen korszerűsítést, változtatást megelőzendően egy komplex valóságvizsgálat lefolytatására lenne szükség.

Az alapproblémák tisztázását követően a törvényalkotási folyamat kezdetén először azt a célcsoportot kell meghatározni, akikkel és akiktől a törvény szólni fog. Többen is felvetették (pl.

Ihász Márta, Dér Mária, Vincze Tamás), hogy a törvénynek nyilvánvalóan szólnia kell az állami gondoskodásban lévőkről, mint a legkiszolgáltattabb csoportról, de szólni kell azokról is, akik a társadalomban veszélyeztetett gyerekként jelennek meg. Ugyanakkor a törvénynek szakítania kellene azzal, hogy csak a problémás gyermeket, csak az intézetben elhelyezett vagy állami gondozásba vett gyermeket képviseli, hanem fel kell vállalnia az ún. "normális", azaz a nem problémás gyermekek képviselőjét is. A gyermekvédelemnek preventívnek kell(ene) lennie. Ennek hiánya már önmagában is a kudarcot jelzi.

A gyermekvédelmi törvényben jelenjék meg, hogy a gyermekkorú képviselő mely szerv vállalja fel. A gyermekvédelmi törvény léte önmagában még nem teszi lehetővé a gyermeki jogok érvényesítését, ha nincsenek arra kijelölt személyek vagy szervek. Ez különösen az ún. "nem problémás" gyermekek esetében jelent gondot. Az ugyanis nem elég, hogy a gyermeknek igaza van és joga van az apával, az anyával, az iskolával, az intézményekkel szemben, ha nincs, akihez fordulhasson e jogának érvényesítése érdekében. Dér Mária az általa fent elmondottakhoz kapcsolódva külön is kiemelte az iskolai gyermekvédelem problematikáját. A függetlenített gyermekvédelmi felelős nem az iskolától független személy, s ezért inkább az iskolát védi a gondot okozó gyermekektől, nem pedig fordítva. Az iskolák naponta több esetben is jelzik, hogy egyes gyermekekkel problémájuk van, s kérik a gyámhatóság közbenjárását. Ezért el kellene végre határozni, hogy egy adott probléma meddig pedagógiai-nevelési jellegű és mikortól kell, hogy az már túllépje az iskola kereteit. A főszerep ma még az iskolaké, így Németh Zsolt szerint is feltáró, az iskolától függetlenített személyre lenne szükség.

Az írásos anyag sokak által kiemelt eleme volt a büntetőjogi felelősség alsó korhatárának leszállítását felvető gondolatsor. (III.rész) A hozzászólók többsége elutasította ennek lehetőségét, noha Pusztai László is kifejtette: a 14. életév meghatározása nem egy megváltoztathatatlan

tény, ezért ha arra a társadalom, a büntető- és a kriminálpolitika részéről igény mutatkozik, akkor módosítható. Vincze Tamás ennek okát abban látta, hogy a résztvevők többsége a büntetőjogi felelősség megnyitását a szabadságvesztés-büntetés kiszabásának lehetőségével azonosítja, bár semmi akadálya sem lenne annak, hogy a leszállítás mellett kimondja a törvény: a szabadságvesztés-büntetéssel 16. életévét be nem töltött fiatalok bűnelkövető nem sújtható. Szükség lenne egy egységes, csak e korosztály (12/14 életév - 18. életév) elkövetőire vonatkozó büntető-törvénykönyv megalkotására, mely az idetartozó gyermekvédelmi intézkedéseket is tartalmazná. Lévai Miklós - a vitaindító ezen fejezetének szerzője - sem támogatója a felelősség leszállításának. Szükségesnek érezte azonban ismertetni azokat a nemzetközi szinten alkalmazott lehetséges alternatívákat, melyek közül az évenkénti 3500-4000 fős, 80-90 %-ban 12-13 éves gyermekkorú elkövetői kör kezelése során választhatunk. Minderről persze nem kellene még említést sem tenni, ha a gyermekvédelem a büntetendő cselekményt elkövetett 12-13 évesekkel megnyugtató módon foglalkozna. De állítható ez a jelenlegi helyzet és gyakorlat ismeretében? Hiszen milyen intézménybe kerül a gyermek? Tesznek-e ott különbséget a gyermek elhelyezése és a vele való foglalkozás során aközött, hogy milyen cselekményt követett el? A jogi eszközökön túl él-e a gyermekvédelem - illetve van-e arra egyáltalán lehetősége - hogy más eszközöket alkalmazzon? Nyilvánvaló tehát, hogy a jelenlegi helyzeten változtatni kell, noha annak módja - Lévai Miklós szerint sem - az életkor megváltoztatása. Ennél szimpatikusabb alternatíva egy sokkal differenciáltabb gyermekvédelmi intézményhálózat, beavatkozási kör kialakítása, illetve, ha a 18. életéven aluliak büntetőjogi felelősségének az életkor mellett egyfajta értelmi-erkölcsi beszámítási képesség is része lenne, ahogyan az korábban is létezett a magyar jogban és amelyre az idevonatkozó nemzetközi dokumentumok is tartalmaznak ajánlásokat.

A gyermekvédelem eszköztára a büntetendő cselekményt elkövetett gyermekkorúak esetében igen szegényes. A fenti gondolatokat erősítette meg Králné Szabó Piroska is, mikor az általa személyesen tapasztaltakra utalva kifejtette: sokszor automatikus gyámhatósági intézkedés folytán csak azért kerül be a gyermekkorú a nevelőotthoni hálózatba, mert büntetendő cselekményt követett el. Amennyiben ez - véleménye szerint - egy szakemberek együttes megkérdezése utáni döntés lenne, melynek során kiderül, hogy a család valóban nem, avagy kis segítséggel, esetleg már meglévő, másfajta szociális támogatással mégis el tudja látni nevelői szerepét, úgy egyéb feltételek fennállta esetén a gyermekkorút nem kelene indokolatlanul kiemelni otthonából, az így kevésbé feltöltött intézetek pedig krízisotthonokként is felhasználhatók lennének.

A nevelőotthonok differenciálódásának, a sérülés-specifikus ellátásra szerveződött nevelőotthonok létrejöttének lehetőségével elviekben Volentics Anna is egyetértett. Amennyiben az lehetséges, a büntetendő cselekményt elkövetett gyermeket - természetesen a gyermek személyiségétől, a család és a cselekmény jellegétől függően - azért sem lenne szabad intézetben elhelyezni, hiszen onnan ugyanabba, esetleg épp a problémák gyökerét jelentő családba, környezetbe, szubkultúrába kerül vissza, ahonnan kiemelték. Ezért alapvetően ez utóbbiakon kellene változtatni. Erre jó példaként szolgálhat az Ihász Márta által ismerttetett dán SSPS-modell (Social, School, Police System), ahol minden érintett terület együtt dolgozik azon, hogy a gyermek helyzetén az adott családban és környezetben, többirányú segítséggel változtatni lehessen. Ehhez kapcsolódva Dér Mária azt javasolta, hogy a gyermekkorú elkövetők, illetve a gyermekbűnözés esetei ne kerülhessenek át anélkül a rendőrséghez, hogy azt valamiféle szakértői csoport meg ne szűrnie. Hisz számtalan esetben az ilyen jellegű vizsgálatok olyan súlyos következményekkel járnak a gyermek személyiségfejlődésére, kommunikációs készségére stb., amelyek koránt sincsenek arányban az általa elkövetett cselek-

ménnyel. Bár - véleménye szerint - a fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőjogi ítélkezés sem tetterányos a szónak abban az értelmében, hogy adott bűncselekményért sokkal jobban büntet, mint amennyire az a serdülőkorban a fiatalkorú számára jelentőségteljes. Számukra speciális kezelőcsoport létrehozását és az utógondozás intézményrendszerének minél szélesebb körű és hatékonyabb kiépítését tartaná szükségesnek a pártfogó felügyelők segítségével.

A pártfogó felügyelet hasonló nehézségekkel küzd, mint a javítóintézetek. Egyetlen szakember sem vitatja, hogy a pártfogói hálózatot meg kell erősíteni. A változtatás útját Volentics Anna egy kétlépcsős rendszerben látja megvalósíthatónak, az adott probléma jellegétől függően: így az első körbe olyan gyermekvédelmi helyzetek - akár a bűnelkövetés köréből is - tartoznának, melyek valamilyen szociális gondoskodás formájában megoldhatók, anélkül tehát, hogy bármilyen magatartási szabály előírására sor kerülne. Létezne azonban egy másik, súlyosabb eseteket tartalmazó problémakör, ahol a pártfogók már nélkülözhetetlenek. Azoknak a pártfogóknak, akik a gyermekvédelem intézményében lévő gyermekekkel foglalkoznak, a gyermekvédelem hálózatában kellene működniük, máskülönben számos olyan elemmel lesznek felruházva, ami inkább hatósági, semmint azt a fajta szociális segítő, gondozói jelleget kölcsönzi számukra, melyet a gyermekvédelemben dolgozók szeretnének.

A szakmai eszmecsere során kiemelt érdeklődés kísérte a Gáspár Károly, a Népjóléti Minisztérium főosztályvezetője által tartott előadást, melynek során a koncepció elkészítése kapcsán felmerült problémákról, valamint a törvénytervezet egyes tartalmi kérdéseiről szólt: "Miután a bevezetőben néhány szóban a Népjóléti Minisztérium is meg lett szólítva, mindenképpen számot kell adnom arról, amivel készültem. Ez a koncepció, amely most az Önök kezében van, nem esik távol, sőt azt mondhatnám közel esik ahhoz a törvénytervezethez, amelyet a Fővárosból megküldtünk a Miniszterelnök úrnak. Azt is tudni

kell, hogy ezt a koncepciót már elfogadta a Kormány körülbelül két hete, egy-két határozati javaslatban maradt fenn további vita. Ebből is az egyik lényeges pont - amit majd később újra említek - az a gyámügynek a rendezése, tehát hogy dekoncentrált intézményekben történjék a későbbiekben vagy az önkormányzatok, illetőleg a közigazgatási hivatalok osszák meg ezt a feladatkört. Itt utalnék arra, hogy a gyermekvédelmi törvény nem harmonizál a Csjt-vel és az összes többi módosítással. Itt ül körünkben dr. Katonáné dr. Perh Erika is, aki ennek a koncepciónak egyik alkotója, illetőleg a törvény végigvitelének a fő tudója, és a fő végigdolgozója. Minden egyes alkalommal ők igyekeznek, próbálják, illetőleg nemcsak próbálják, hanem teszik is azokat a lépéseket, amelyek a harmonizációért történnek, amelyek a harmonizációért szólnak és megpróbáljuk ezeket a dolgokat egy keretbe foglalni, hogy valóban ne üsse egyik a másikat, vagy ami az egyikből kikerül - mint annakidején ugye a nevelési segély - akkor ne kerüljön ki mindenhonnan. Tehát ilyen harmonizációs lépések nap mint nap történnek. Itt szóbakerült még a realitás, hogy olyan jellegű törvény szülessen, olyan dolgokról tárgyaljunk, amelyek reálisak. Ez az anyag tartalmaz gazdasági számításokat is, tehát kb. 7 milliárd forint az, amelyből megvalósítható a koncepció. A 7 milliárd Ft-ba beleértendő a tulajdonképpeni nagy intézmények lebontása, tehát az intézményi kiváltások is, azoknak egy jó része országosan. De ebbe beleértendő minden, a dekoncentrált szervek létrehozása is és az egyéb feladatok, az életkezdési segélyeknek az emelése, biztosítása. Nagyon sok olyan pénz van, amely különböző tárcáknál létezik, tehát egyszerű átcsoportosítással megoldható lehetne. Azon leszünk - azt is el kell mondanom, merthogy ez is elhangzott -, hogy a koncepció, amelyet a Kormány elfogadott, olyan határozati számmal legyen ellátva, hogy ezt mindenki megkaphassa, láthassa és tudomást szerezhessen róla. Azt is megmondom, hogy miért. Merthogy az ilyen koncepciókkal kapcsolatban évről-évre előfordul, hogy mindig van valaki, aki jól értesült ebben a

dologban, és akkor vagy a saját érdekeinek megfelelően, vagy az értesültségének megfelelően nyilatkozik erről hol a rádióban, hol a televízióban, hol az újságoknak, és valóban olyan zürzavar keletkezik a végén mindenkinek a fejében, hogy már mi magunk sem tudjuk sokszor, hogy tulajdonképpen mit akarunk. Tehát, hogy ezek a tények ne legyenek elferdítve, ezért azon leszünk, hogy valamennyi kolléga, aki ebben az ügyben érintett, megkapja az anyagot a határozati javaslatokkal együtt, amely kb. március 31., illetve április közepére tisztázódik, és akkor elkezdődik a valódi törvényalkotó munka. Azt azért tudni kell - és ezzel nem árulok el titkot, sem semmi olyasmit, amiért a fejemet veszik -, hogy az ország pénzügyi helyzete nagyon sok mindent nem tesz lehetővé. Időnként viccesen azt szoktuk mondani, hogy a mai pénzügyi helyzetben azt kellene csinálnunk, az volna a dolgunk, hogy megírnánk a témát és akkor azt odaadnánk a Pénzügyminisztériumnak és akkor abból a három fejezet-cikkből a Pénzügyminisztérium mindjárt meg is írná a törvénytervezetet, mert ők tudják, hogy mire van pénz és mire nincs. Mert ugye a jelen pillanatban mi megírjuk a törvényhez szükséges koncepciót, megírjuk a határozatokat is, és akkor tíz határozatból mondjuk egy a befutó. Ennyi akkor is lenne, ha nem mi írnánk. No ezt csak a vicc kedvéért mondtam, nem akarom senkinek elvenni a kedvét.

Azt is tudni kell, hogy ok-okozati összefüggéseket keres ez az anyag arra, hogy mitől és miért újul meg a gyermekvédelem az utóbbi 4-5 évben. Én azt hiszem, hogy itt tévedés van a megítélést illetően. Merthogy az anyag alapvetően egy felülről jövő kezdeményezést határoz meg okként, én pedig biztos vagyok benne, hogy ez pont fordítva történt. Tehát én úgy gondolom, hogy a gyermekvédelem - és itt nemcsak szorosan véve a gyermekotthonokat és a gyermekintézményeket - egyszerűen nem tudott megfelelni már azoknak az elvárásoknak és azoknak a kihívásoknak, amelyek az 1980-as évek második felében érték a gyermekvédelmet. Rengeteg új kezdeményezés született,

elfogyott a türelme nagyon sok szakembernek, aki a szociálpolitikában, a szociális szférában, a gyermekvédelemben dolgozott és eldöntötte, hogy ezeket az új kezdeményezéseket, ezeket az új elképzeléseket elkezdji megvalósítani. Nyilvánvaló, hogy ez az alulról jövő nagyon erős nyomás volt az, amely egy folyamatot elindított és nem fordítva történt ez, nem a rendszerváltás volt az, amely ebben segítette a gyermekvédelmet: Tudomásul kellett venni, hogy azok a mammutintézmények, azok a nagy csoportok, azok a felkészületlen pedagógusok, akiknek egy jó része gyermekotthonokban dolgozik, alkalmatlan volt arra - és ma is van egy jó részük, amely alkalmatlan -, hogy az elvárásoknak megfeleljen. Ma, amikor már számítástechnikát, amikor már nyelvet kell tanítani a gyerekeknek, amikor már a gyerekeket úgy kell felkészíteni, hogy szakma nélkül, illetőleg lassan már egy szakmával sem lehet kikerülni az életbe, mert nem lehet megélni és nem lehet fennmaradni, akkor bizony az a fajta módszertár és az a fajta struktúra, ami a gyermekotthonokban létezett, ami a gyermekek irányában volt, az alkalmatlan volt arra, hogy ellássa a feladatát és így alulról szépen elindult egy fejlődés. Nem hiszem, hogy a rendszerváltás olyan nagy változást hozott volna. De egy dolgot biztosan: hogy néhány ember - és ez nem biztos, hogy rendszerváltás-függő volt - hirtelen az összes intézményt le akarta rombolni, föl akarta robbantani és ezt kellett megvédeni. Mert egyértelmű volt mindenki számára, hogy a nagy intézmények lebontását és egy új rendszer felépítését együtt kell végigcsinálni. Azonban annyira megijedtek emberek attól, hogy az intézményeket lebontják és megszűnik az összes nagy intézmény, hogy mára már azt hiszem elvtelesen védik azt a rendszert nagyon sokan, amelyről ma is tudjuk és holnap is tudni fogjuk, hogy nem alkalmas a gyerekek nevelésére. Tudnunk kell azt, hogy 150-200 férőhelyes gyermekváros mammutintézmény nem lesz. Ma sem alkalmas és soha sem lesz alkalmas arra, hogy olyan gyerekeket neveljen, akik megfelelnek a szükséges elvárásoknak.

Magyarországon a gyermeki jogok tekintetében

dr. Németh Lászlót tudom idézni. Az általunk tisztelt és ismert jogász véleménye az, hogy ha egészében nézi a magyarországi gyermeki jogok érvényesülését, akkor azok érvényesülnek, de ha megnézi egyenként, gyerekenként, akkor egyáltalán nem érvényesülnek. Azért két dolgot merjünk kimondani az egész törvénykezéssel kapcsolatban. Mi, akik a gyermekvédelemben dolgozunk - és én ezért mondtam, hogy elég nehéz a kolléganők után hozzászólni, mert sem olyan lelkes, sem olyan naív, sem olyan okos nem vagyok mint ők -, nagyon sokat várunk a törvénytől és nem fogunk ennyit kapni és csalódnunk fogunk. Én már olyan véleményeket is olvastam, publikált véleményt, amiben az is elhangzott, hogy van aki a sporttól a környezetvédelemig mindent felsorolt, mint a gyermekvédelemben beemelő dolgot, egészen odáig, hogy szabályozni kell az ólom telítettségét a gyerekek egészsége ügyében. És ezt komolyan is gondolta valaki, hogy ennek a törvénynek a keretében kell megvalósítani. Azt is tudomásul kell venni és azt is ki kell mondanom, hogy az elmúlt években - mert ugye a gyermeki jogokról van szó - azokban az önkormányzatokban, azokban az intézményekben, ahol a vezetők, az igazgatók, a pedagógusok jól képzettek voltak, ismerték a saját és a gyermeieik jogait, azért ott az esetek zömében érvényesültek a gyermeki jogok, még ha nem is olyan kristálytisztán, mint ahogyan ez le van fektetve, de érvényesültek. Tehát ezekben az intézményekben, ezekben a gyermekvédelemmel foglalkozó nevelőotthonokban nem olvasták el a gyerekek leveleit, ügyvédet fogadtak, ha a gyerekek pénzügyeiről és lakásügyeiről volt szó. Ha a gyerek átkérte magát egy másik csoportba, egy másik intézménybe, akkor ahhoz hozzájárultak és ezt megengedték. Tehát ennek a dolognak mindig van egy végrehajtói oldala is. A legtökéletesebb törvényeket is lehet hozni, ha rendesen nem hajtják végre vagy nem csinálják úgy, ahogy ez elő van írva. Én magam is emlékszem rá - bár úgy gondolom, hogy ezek rossz törvények voltak -, hogy mikor igazgató voltam, és amikor egy erdő közepén volt az intézmény, nagyon sűrű volt az erdő és

sok jogszabályt már az ember nem engedett be az erdőn keresztül, mert azt mondta, hogy ezek nem szolgálják a gyermekek érdekeit és ezek nem kell hogy bejőjenek.

Ahogy az anyagot olvastam, igazat kell adnom abban, hogy valóban csökkent a védő-óvó intézkedések száma, mert ez kiderül a gyámhatósági és egyéb jelentésekből. De azt is tudnunk kell, hogy törvény nélkül bizonytalanok a szakemberek, bizonytalanok a gyámhatóságok, ebből adódnak aztán olyan anomáliák, hogy akkor, amikor szemmel láthatóan gondok és problémák vannak a szociális ellátásban, illetőleg a gyermekek ellátásában, a gyermekek magatartásában, számszerűen csökken a gyámhatóságok által a gyermekotthonba utaltak száma. Örülünk, hogy csökken, csak itt nem arról van szó, hogy ebben bármiféle tudatosság van, hanem arról van szó, hogy a törvény hiányában míg az egyik kerületben, ha csúnyán néznek a gyermekre, akkor is beviszik intézménybe, vagy akkor is alkalmaznak vele szemben különböző intézkedéseket, míg a másik kerületben, ha tudják, hogy a gyermeket félholtra verte a család, akkor sincs semmiféle intézkedés - még akkor sem, ha a család nem fenyegette meg a gyámhatóságon dolgozót, hogy ő következik, ha a gyermeket beviszik valamilyen intézménybe, vagy ha ellenük eljárást indít. Ugyanakkor évek óta a szakma és valamennyien hirdetjük, hogy szociális okok, rászorultság miatt ne kerüljenek be gyerekek gyerekotthonba. Ezt mondtuk már 1985-ben, 86-ban és most 1995-ben azt kell tapasztalnunk, hogy mégis bekerülnek. És nem az ok-okozati összefüggés kapcsán kerülnek be, hogy nincs otthon pénz és azt a keveset, ami elég volna fűtésre, étkezésre, a szülő elkezd elinni. Akkor ugye, ha már ezután nem jut pénz az iskolára, már van ok-okozati összefüggés. Itt arról van szó, hogy akkor, amikor már elinni sincs mit a családfőnek, a gyereknek nem tudnak tanasztani venni és 50 féle dolgot, akkor a gyermek, mint ahogy éppen tegnap tapasztaltuk vidéken, a serdülőkorú gyermekek önként bemennek a gyermek- és ifjúságvédő intézetbe különösebben problémás családi háttér nélkül, merthogy nincs taneszkö-

zük biztosítva, nincs otthon fűtésük és nincs otthon vacsorájuk biztosítva. Ezért kérik, hogy kollégiumi elhelyezést nyerhessenek. Ilyenkor felhívnák a helyi önkormányzatokat, amelynek a kötelessége lenne gondoskodni ezekről a gyerekekről. Ez a másik, amiért egy ilyen törvénynek mindenképpen meg kell születnie, hogy ezt bizony a helyi önkormányzatnak kell megoldania, a helyi önkormányzatnak kell ismernie az adott családnak a helyzetét és ezt bizony a szociális törvénynek, illetve a gyermekvédelmi törvénynek realizálnia kell. Így nem fordulhat elő történetesen az, hogy valaki besétál a gyermekvédő intézetbe és kéri az állami gondoskodásba való vételét.

Én úgy gondolom, hogy fölvetődnek itt az alapkérdések, fölvetődik a szakmai oldal, a perrendtartás, az etikai bizottság és sok mindennek a kérdése, ami valóban égető kérdése a gyermekvédelemnek. Mi abban bízunk - és ezért nem kezdünk el rendeleteket alkotni és szakmai normatívákkal kialakítani a régóta már kívánt etikai kódexet, etikai bizottságot létrehozni, amelyre óriási szükség van -, hogy ez a törvény az idei évben keresztül megy, s akkor legkésőbb 1997. január 1-jén bevezetésre kerülhet. Addig azt hiszem a kiegészítő részekre, az ehhez kapcsolódó és ebből adódó szakmai normatíva kialakítására, az etikai kódex és az etikai bizottság kialakítására ugyanúgy sor kerülhet. Ezt a folyamatot be tudjuk tartani és 1997. január 1-jére ezek a dolgok léteznek és működnek, akkor azt hiszem, hogy elég nagyot léptünk ebben a kérdésben és pontot tudunk tenni egy énszerintem 9, mások szerint 12, illetőleg van aki szerint 50 éve húzódó problémára. Természetesen arról van szó, hogy a gyermekvédelmi törvény vitája mióta létezik, azóta próbálunk róla különböző véleményeket mondani.

Én tévesnek ítélem meg az ideológiai befolyásolást. Biztos, hogy vannak ilyen hangok és mindig is voltak, akik ennek hangot próbáltak adni az utóbbi 5-6-7 évben, de ennek semmilyen jelent nem éreztem, mert ez alatt azt kellene érteni, hogy ez akár határozattal, nagyon sokak által van megjelenítve. Én azt hiszem, hogy pont a

gyermekvédelem volt az a terület, ahol ez nem nagyon volt érzékelhető, és nem nagyon volt tapasztalható.

Fölveti itt az anyag a széleskörű megbeszélés szükségességét a törvény kapcsán. Én azt hiszem, hogy az előző kodifikált változat elég széleskörűen merített a szakemberek köréből. Egyszer volt az a bizottság, amelyik elkészítette a kodifikációs változatot. Talán nem is volt olyan fontos embere a szakmának, akit valamilyen szinten vagy valamilyen részletében nem kérdeztek meg. De mindenkinek a véleményét nem tükrözheti az anyag. Mindenki elmondhatja a véleményét és utána abból a szakemberek, akiknek el kell készíteni az anyagot, azok pontosan tudják, hogy mi az, amit ebből ki kell venni és mi az, amit bele kell tenni a kodifikált törvénytervezet-változatba. Annak a tervezetnek - mi úgy gondoltuk és nagyon sok szakembernek odaadtuk - egy része volt az, ami tökéletes, a gyámság, a dekoncentrált intézményi rész. Ezt én, mint önkormányzati vezető mondtam akkor, ma mint a Népjóléti Tárcza egyik művelője mondom ugyanezt: az a része tökéletes, a másik része, a gyermekjóléti része, módosításokra szorul. Érdekessége a dolognak az is - és talán nem bántok meg vele senkit -, hogy az egy kodifikált változat volt, amelyben valószínűsíthetően majdnem mindannyian benne voltunk, talán a jelenlévők közül is nagyon sokan érintettek voltak abban a kérdésben.

6 pont szerepel a gyámság megváltoztatásával kapcsolatban. A gyámság egy nagyon kényes kérdés (már szegény Kossuth Lajost is annak idején, mikor csellel nem tudták támadni, pont az árvák vagyonának az elherdálásával vádolták). Gyorsan végigmennék egy-egy ponton. De talán előtte egy-két mondat, ami nagyon lényeges. Én úgy érzem, ez a hat pont pontosan azt mutatja meg a gyámságot illetően, hogy mi az, amit ma a GYIVI gyakorol, tehát a gyermek- és ifjúságvédelem és mi az, amit rosszul gyakorol azóta, amióta a gyermek- és ifjúságvédő intézet létezik. Például: hogy a gyerekeket azonos szakmára isko-

lazzák be, nem tudom, hogy ez miért nem függvénye a GYIVI-nek. Én nem tudom, melyik az a gyermek- és ifjúságvédő intézet, amelyik végre lépne ebben az ügyben, mikor léptek az intézeti gyámok, hogy ez megváltozzék.

A gyermek az új törvénytörvény szerint ellátást és minden egyebet 24 éves koráig kapna. Ezeknek a gyerekeknek, akik az intézményben vannak, mondjuk az intézmény igazgatója vagy a nevelőszülő a gyámjuk. A gyerekek, ha 24 éves korig vannak gondoskodásban, akkor nem járkálhatnak egyik intézményből a másikba, hanem úgy képelem, maximum két intézmény az, amely ez alatt az időszak alatt szóba jöhet. Na most, ha ez ennyi, akkor valaki felelni fog azért, ha a gyereket, ha 20 gyerekből mondjuk 20-at egy intézményben vagy ha a saját gyerekei közül hármát, mint nevelőszülő egy szakmára iskolázott be és olyan szakmára iskolázta be, amelyikből nem lehet megélni és amiből nem lehet gyerekeket eltartani és amiből nem lehet 24 éves kor után kikerülni. Végülis - és itt mindig az érintettség az, ahova vissza kell térni - a saját bőrén fogja tapasztalni akár az igazgató, akár a nevelőszülő, hogy milyen súlyos és komoly gondokat jelent az, ha a gyereket nem megfelelő iskolába iskolázza be, ha nem figyel oda és a kényelmet vagy az olcsóságot választja stb.

A következő a pénzkezelés, amelyet felvetnek. Én azt hiszem, hogy ez nem is lehet hosszú vita kérdése, mert ennek a kérdéskörnek azt is fel kell ölelni, hogy hogyan történik meg az ellenőrzés ma a fővárosban, országosan és egyéb más helyeken. Én úgy gondolom, hogy a gyámhivatal, amely a gyámságot "kiosztja", hogy így mondjam, majdan el fogja számoltatni és ellenőrizni fogja az érintett intézményigazgatókat és nevelőszülőket, mint ahogy ma is - csak kisebb számban - a gyámokat. Én azt hiszem, hogy az érintettség nagyon sokat számít, tehát az, hogy valaki ott van és érzékeli, hogy a gyerekeknek nincs ruhája, hogy a gyerek nem tud miből befizetni az iskolában valamire. Nyilvánvaló, hogy sokkal egyszerűbben és sokkal rugalmasabban lehet ezen változtatni, hogy

ha a gyámság nem a gyerektől több 10- 20 km-re van. Én úgy gondolom, hogy bizonyos gyámi kérdéseket nem a GYIVI-nek, hanem teljesen egyértelmű, hogy a nevelőszülőnek - akihez a gyerek ki van helyezve és akiknek érintettsége van - kéne elintézni. Ugyanitt említeném azt, hogy a bíróságok előtt mondjuk a nevelőszülő képviseli a gyereket bizonyos helyzetekben. Egyfelől az érintettség miatt, másfelől azért, mert úgy gondolom, hogy az esetet is sokkal jobban ismeri, a gyereket is sokkal jobban ismeri még az adott intézmény igazgatója is, mint jelenleg az intézeti gyám.

A magzati élet kérdése kapcsán úgy érzem, hogy ez az értelmezés teljes lebecsülése a szakmában dolgozóknak. Mintha a szakmában és az intézményekben dolgozó nevelőknek az lenne az elsődleges dolguk, hogy ha valaki terhes, erről lebeszéljék. Én azt hiszem, hogy akire teljes mértékig rá van bízva egy gyermek, - egyébként még a mostani körülmények között is, amikor a gyámság központi -, nyugodtan rá lehet bízni a gyerekek ezen ügyeit is és ezt nem feltétlenül kell központilag szabályozni. Tudniillik ma mi a gyakorlat? Ha egy nevelő vagy egy igazgató jó kapcsolatban van a gyerekekkel, akkor az intézeti gyám ellenére is rá tudja beszélni akár arra, hogy tartsa meg a gyereket, akár arra, hogy ne tartsa meg. Ha meg rossz kapcsolata van, akkor ma sem tudja, akkor sem tudja ezt a dolgot megoldani.

A testi fenytés kérdése kényes kérdés, de én azt hiszem, hogy nem lesz magasabb számú, mint amennyi most, a központi gyámság idején van az intézményekben. Ha a gyermekek jobban fogják ismerni a jogaikat, és ha a gyermekek 24 éves korukig lesznek bent és így lesznek majd nagyobb és idősebb gyerekek is egy közösségben, akkor valószínűleg tudják majd képviselni az érdekeiket.

A kapcsolattartás a vérszerinti szülővel - ezt is valamennyien ismerjük - szintén központi intézményben zajlik. Nem hiszem, hogy ha a nevelőszülők például rendszeren vannak felkészítve - és ezt már ma is nagyon sok helyen látjuk -;

akkor ebből óriási gondot csinálnak. Az a véleményem, hogy ha a jogok és köteleességek egymás mellett ott vannak és ezt mindenki pontosan tudja - bár tudom, hogy ez egy nehéz ügy -, akkor csak sokkal kisebbek lehetnek a gondok, mint ma. Én úgy gondolom, hogy ez nem lehet akadálya a gyámság változtatásának. Természetesen itt nem arról van szó, hogy a GYIVI megszűnik. A GYIVI lehet például bizonyos gyámi jogok ellátásán túl egy módszertani központ, amelynek nagyon sokféle és nagyon sokrétű feladata lesz és marad. Értem és érzem az ellenérzéseket is, de elég jól átgondolták ezt az alkotók, bár még nem is biztos, hogy így lesz.

Az anyagban fölmerült a vita a speciális javítóintézetekkel kapcsolatban. Én egyetértek azokkal a dolgokkal, amelyek leírásra kerültek. Mindannyian tudjuk, hogy ennek a változtatása most van folyamatban és amikor megszületik a törvény, akkor fogunk csak nagyokat nézni, hogy mennyi feladatunk lesz belőle. Akkor fogjuk csak igazán érzékelni, hogy mit jelent, ha az előzetes letartóztatás kikerül abból a szférából a fiataalkorúak esetében, amelyben most van. Valószínűsíthetően a feladatoknak egy jó része majd ránk hárul. Ugyanakkor - ahogy ez lenni szokott - a megígért anyagi eszközöknek csak a nagyon minimális részét fogjuk megkapni. De ettől függetlenül úgy vélem, hogy azok a fiataalkorúak, akik ebben érintettek, megérdemlik és érdemes érték ezt végigcsinálni és megtenni.

A gyermekkorúak esetében nekem ugyanaz a véleményem, mint ami elhangzott, vagyis más típusú nevelésben kell őket részesíteni attól függően, hogy milyen cselekményt követtek el. Ezt azonban csak az érzelmeim mondatják velem, megmondom őszintén. Mert racionálisan gondolkodva biztos vagyok benne, hogy a mai világban ez onnan táplálkozik, hogy mi, felnőttek borzasztóan agresszívek vagyunk. Ha mi nagyon agresszívek vagyunk, akkor a gyerekek is borzalmasan agresszívek lesznek és akkor mi úgy gondoljuk, hogy ezt csak egy nagyon agresszív módszerrel lehet visszaszorítani. Ebből az következik, hogy a gyerekek még

agresszívebbek lesznek és akkor lehetséges, hogy már nem érzelmi, hanem az eszünk alapján kell döntenünk és akkor végülis le kell szállítani a korhatárt - mint ahogy ez néhány országban van a világon - 12 éves korra.

Mi az anyagunkban, illetve a tárcák közötti vitákban a dekoncentrált szervek mellett tartunk ki és ez ugye szintén elhangzik most már nagyon sok helyről, hogy alapvetően a Belügyminisztérium támadja a dekoncentrált szervek létezését és el sem tudja képzelni, hogy új dekoncentrált szerv jöjjön létre. Ez azért nem egészen így van. Verebélyi Imre, aki ennek a területnek nagy tudója és atyja, a közelmúltban cikket írt a helyi önkormányzati rendszer szervezésének főbb irányairól, amelyben kifejti véleményét a dekoncentrált intézményekről. Nem azt írja le, hogy dekoncentrált intézményre nincs szükség, hanem azt írja le, hogy tisztázni kell, hogy milyen hatáskörök telepíthetők az önkormányzathoz és milyen hatáskörök telepíthetők a minisztériumhoz, központi szervhez és nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy igenis vannak olyan témák, amelyekben egyértelműsíthető, hogy dekoncentrált intézményre van szükség. Az indoklás egyébként a dekoncentrált intézmények létrehozásának, illetőleg átalakításának a megkezdésekor a következő volt: a dekoncentrált szervekre olyan feladatokat indokolt hagyni, amelyek alapvetően felügyeleti ellenőrző jellegűek, garanciális jelentőséggel bíró speciális hatósági feladatok és speciális felkészültséget igényelnek. Mi úgy gondoljuk, hogy jelen pillanatban ezeknek a kritériumoknak ez a dekoncentrált intézmény, azaz a gyámhivatal egyfelől megfelel, másfelől pedig az előszobája lehet a későbbi bíróságoknak is. Én majdnem biztos vagyok abban, hogy jóformán semmit nem csináltunk a gyermekvédelemben, ha ezt a rendszert nem alakítjuk át. Ha az önkormányzatok lesznek az alapszint, tehát a 90 vagy 100 város az országban, amely vagy társulások vagy kényszertársulásos vagy valamilyen más formában ellátja a gyámi teendőket és a közigazgatási hivatal lesz a másodfok, akkor úgy gondoljuk, hogy a gyermekek

jogainak az érvényesülése, a gyermekek jogainak a biztosítása tulajdonképpen egy lépést sem fog előbbre menni. Nem, mert megint egyes városok érdekei, egyes rétegek érdekei fognak érvényesülni. Ezért független dekoncentrált intézmények kell hogy létrejöjjenek alsóbb szinten és másodszerint a megyék területén. Nyilvánvaló, hogy azt el lehet kerülni, hogy országos szinten is létrejöjjenek ezek az intézmények.

Az elkövetkezendő időben nyilvánvalóan különböző fórumokat fogunk megkeresni a koncepcióval és a törvény elkészítése kapcsán nagyon sok szakembert fel fogunk kérni arra, hogy résztvegyenek a törvény kialakításában, a törvény megbeszélésében. Én azt kérném, hogy valamennyien vegyenek részt ebben a munkában, segítsék ezt a munkát. Mi nem akarunk a saját berkeinken belülről úgy törvényt készíteni, hogy nagy meglepetésére aztán a szakma vagy meg tudja oldani valamit, vagy nem. Tehát törjük meg azt az általános tételt, amit Popper Péternél olvashatunk, hogy a baloldaliak törlik meg mindig a baloldalt, a jobboldaliak a jobboldalt, a pszichoanalitikusok a pszichoanalitikusokat és így tovább. Én azt hiszem, hogy az volna a megoldás, hogy a gyermekvédelemben dolgozók, a szociális munkások nem törnének meg egymás munkáját, hanem egymást segítenék és ez a törvény az idejében kodifikált formában elkészülne valamennyiünknek az örömeire és valamennyiünknek a jó érzésére, hozzátéve természetesen azt, hogy mindenkinek az érdeke és mindenkinek a mondanivalója és véleménye nem lehet benne a törvénytervezetben."

A Gáspár Károly által elmondottakhoz - a tervezetben foglalt egyes megoldásokat dicsérve vagy ellenezve - számtalan hozzászólás kapcsolódott.

Többen tartanak attól, hogy a törvénytervezetben a gyermekvédelem nem megfelelő hangsúllyal jelenik meg. Példaként dr. Blumenfeld Gyuláné a javaslatban leírtak alapján ismertette a majdan a megyei szociális és gyámhivatal részeként működő pártfogói iroda feladatait: másodfokon jár el az

elsőfokú városi és körzeti döntéseket illetően, szakmai irányítást és felügyeletet lát el a megye területén lévő szociális és gyermekvédelmi szakmai szervezeteknél, foglalkozik a vakok, rokkantak ellátásával, a sorkatonai segélyezéssel, a GYES-hez, a GYED-hez kapcsolódó igazgatási feladatokkal, szervezi a rehabilitációs feladatokat ellátó intézmények munkáját, ellátja a szociális közpénzek feletti ellenőrzést, valamint egyéb feladatokat kap a Nyugdíjfolyósító Igazgatóságtól és az Egészségbiztosító Igazgatóságtól. A kérdés az, hogy hol van ebben az anyagban a gyermekvédelem? Különösen annak fényében, hogy a kormány nem fogadta el a gyermekjóléti normatíva létrehozását célzó rendelkezést, hanem egy szociális és gyermekjóléti közös normatíva mellett döntött. E törvénynek gyermekközpontúnak kellene lennie. Ezzel Lévai Miklós is egyetértett, bár felhívta a résztvevők figyelmét arra, hogy az 1991. évi LXVII.tv. jogi kényszerhelyzetet teremtett, s miután arra az anyagi háttér sincs meg, ezért egy, az egész intézményrendszert átfogó törvény helyett a kormányzat a speciális gyermekvédelmet preferálta.

E törvény - Szóllósi István szerint - jog-szociológiai okok miatt sem tudja beváltani mindazokat a reményeket, melyeket a gyakorlati szakemberek hozzá fűznek. Jelen esetben végre kellene hajtani egy reformot, aminek számtalan eleme van, és megalkotni egy törvényt, ami ennek csupán bizonyos vonatkozásait öleli magába. Ezért a szakmai normáknak, ahogyan arra többször utaltak, kiemelkedő szerepe van. Számos fejlett országban e nagyon szigorúan meghatározott és ellenőrzött normákat a szakma testületei állítják össze meghatalmazás alapján, s a jogalkotók ehhez teszik hozzá a kellő garanciális elemeket. Ihász Márta először az alapszintű normákat határozná meg, s foglalná a törvénybe. A szakmai normáknak pedig mindazt az érintő területet kellene tartalmazniuk, a foglalkozáspolitikától a lakásig, amit harmóniába kell hozni ezzel a gyermekvédelmi törvénnyel. A szakmai normák meghatározásához elengedhetetlen, hogy a gyermekvédelem először is önmagát definiálja,

mert például Szügyi Csongor szerint a gyermekvédelem, mint szakma nem létezik; vannak jogászok, pszichológusok, pedagógusok, szociális munkások és nagyon sokan, akik ezen a területen dolgoznak, s akik különböző nézőpontból különféle problémákat vetnek fel.

A szakmai normák mellett eljárásjogi és tartalmi garanciák is kellenek. A kontrollnak ilyen esetekben, mikor egy gyermeket a családjából kiemelnek, nagyon szigorúnak kell lennie. Radoszav Miklóshoz kapcsolódva Szóllósi István külön is kiemelte, hogy a gyermekek helyzetének ellenőrzése során az abban szereplők személyénél sokkal fontosabb a felelősségmegosztás és a szakmai, tartalmi, de különösen az eljárásjogi garanciák pontos meghatározása. A gyermekvédelmi törvény jelenlegi tervezetéből dr. Gönczöl Katalin, Szügyi Csongor, Volentics Anna szerint is hiányoznak a kellő garanciák. Nem tartalmaz a tervezet például arra nézve semmilyen rendelkezést, hogy a dekoncentrált szervek milyen időhatáron belül, milyen gyakorisággal legyenek kötelesek áttekinteni a gyermek helyzetét, s megvizsgálni azt, hogy mi legyen a továbbiakban vele, esetleg visszakerülhet-e a családjába. Sokszor az egyes intézmények közötti presztizskérdések azok, melyek hátráltatják, esetenként megakadályozzák a kellő szabályozás létrejöttét. Ha az új törvény nem fogja tudni a jogi helyzetet és a kontrollmechanizmusokat biztosítani, akkor az újabb problémákat szül. Gönczöl Katalin itt külön is utalt arra, hogy a rendszert jogi oldalról kell megerősíteni, mert a gyermeket adott esetben - ha nincs szülő, vagy a gyermek konfliktusba került a szülővel vagy az intézménnyel - nem védi senki.

A törvénytervezet egyik legtöbb kérdést felvető rendelkezése szerint az önkormányzatok felelőssége az alapszintű gyermekvédelem. Gönczöl Katalin és Volentics Anna is úgy vélik, hogy nincsenek meg hozzá sem a megfelelő személyi, tárgyi, anyagi, sem pedig a jogi garanciális feltételek (pl.: Ihász Márta felhívta a figyelmet arra, hogy az az önkormányzat végzi a hatósági tevékenységet és adott esetben dönt sorsok felett,

mely a fenntartásért és a feladatellátásért felelős). Megvizsgálta-e valaki, hogy a megyék eddigi szociális feladataikat, az ehhez kapcsolódó irányítási kötelezettségeiket hogyan látták el? Blumenfeld Gyuláné szerint a törvénytervezet úgy telepít újabb kötelezettségeket és jogokat ezekre a szervezetekre, hogy eddigi ilyen jellegű munkájukról és fogadókészségükről nem áll rendelkezésre megfelelő információ.

A másik sok vitát kiváltó tervezett rendelkezés a gyámság intézményéhez kapcsolódik. Radoszav Miklós külön is említést tett a 16. életévüket be nem töltött leányanyák helyzetéről és a beiskolázás problematikájáról. Felhívta a figyelmet arra, hogy még a családban élő gyermekek esetén is szükség van egy független harmadik személyre, aki az érdekeit védi pl. az iskolával vagy egyéb intézménnyel szemben. Ez az igény speciális gyermekvédelem körébe tartozó gyermekek esetén fokozottan jelentkezik, s épp a gyámok feladata az, hogy nagyon erős jogosítványokkal felruházva - ezt felvállalják és teljesítsék - figyelembe véve, hogy a gondjaikra bízott gyermekek többségétől az őszinte és együttműködő magatartás nem is várható el, hiszen több mint 60 %-uk tizenéves korban, nem önszántából, ellenérzésekkel telve kerül az intézményhálózatba. E körben külön is kiemelte az "érintettség" fontosságát és szükségességét. A fogalom tartalmát Volentics Anna úgy határozta meg, hogy egy gyám attól lesz személyes gyám, ha fokozott felelősséget érez a gyermek iránt, ha a gyermeknek valódi, egyedi személyes gyámja van. Ezért számos országban a gyermek rokonai, barátai, települési környezetéből jelölik ki ezt a személyt. A tervezett modell nem ezt a megoldást követi. Emellett számtalan olyan érdeklentéket is tartalmaz, amit még megfelelő ellenőrzés mellett is nehéz feltárni. A gyermek kiszolgáltatottá válik ezekben a helyzetekben. Ezért elvárható, hogy egy ilyen jellegű elvi döntés meghozatalakor megnézzék annak kontrollálhatóságát és gyakorlati kivitelezhetőségét, pl. hogy van-e és milyen jellegű a vállalkozókészség, s képesek lesznek-e a feladatok ellátására. Ehhez

kapcsolódva jegyezte meg Szőllősi István, hogy komolyan tartani lehet attól, milyen szakmai garanciákkal és színvonalon lesz képes az új modell dolgozni. A gyámhatóságok terén az ország már eddig is "kettészakadt" nagy- és kistelepülésekre. Egy községi szintű magyar gyámhatóság számításai alapján 1-1 évben a következő ügyekkel foglalkozik: védő-óvó intézkedést 7,28-szor, rendszeres nevelési segítyt (jogszabályváltozás előtt) 23,9-szer hozott. Emelletti intézeti elhelyezést 0,15-ször, intézeti nevelésbe vételt 0,55-ször, állami nevelésbe vételt 0,13-szor rendelt el. Hogyan várható ezek után a szakmai tapasztalat és gyakorlat hiányában magas szintű munkavégzés, hiszen egy kistelepülés, mint gyámhatóság 1-2-3 évente találkozik egy-egy komoly esettel. A gyámügyi jogkör lebontását dr. Katonáné dr. Perh Erika is problematikusnak tartotta. Blumenfeld Gyuláné a Miniszterelnöki Hivatal által a különböző ifjúsági és ifjúságért dolgozó szervezetekből létrehozott Gyermekek és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács legutóbbi ülésén megfogalmazottakkal értett egyet, azaz - látva a gyámügyi szakemberek képzettségét, a nem szakemberek felkészültségét - olyan személyt szeretnének a gyermek gyámjának kérdésében döntési joggal felruházni, aki a szakmájában, vagy egy adott területen tekintélyes személy. Erre legalkalmasabbak a gyermekvédelmi bíróságok lennének. Szügyi Csongor szerint olyan szintig kell a gyámi jogokat leadni, ahol az már tisztességgel és jó színvonalon ellátható. Lehet ez a nevelőszülőknél vagy a dekoncentrált szerveknél is, a legfontosabb az, hogy ki legyen jelölve egy olyan független személy, aki a gyermeki és ezen belül a gyámi jogok érvényesülését ellenőrzi.

Azok, akik résztvevői voltak ennek a szakmai eszmecserének, egy élvezetes, gondolatokat ébresztő, javaslatokban bővelkedő vitát hallgathattak végig. A hozzászólók témamegközelítését alapvevően meghatározta az, hogy a gyermekvédelem mely területén dolgoznak. Így esetenként az egyes szakmák értékeinek összevetésére, összeköztetésére is sor került. A gyermekvédelem

területén dolgozók - s itt jelenlévők - azonban tisztában vannak azzal: együttműködve, közösen kell létrehozniuk egy olyan jól működő gyermekvédelmi törvényt, mely valóban a gyermek, a társadalom legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő tagjának érdekét védi.

A KRIMINÁLPOLITIKA AKTUÁLIS KÉRDÉSEI